

ANTROPONIMNI HIBRIDI

Klasifikacija je naših imena jednostavnija od klasifikacije naših prezimena, i to stoga što prezimena predstavljaju razvijeniji sistem u denominaciji, pa iako im je temelj u imenima, kategorija prezimena svojim je osobitostima svestranija i njihova klasifikacija složenija.¹

Imena se jednostavno mogu klasificirati: a) po podrijetlu, b) po tvorbi i c) po obliku.

Po podrijetlu (odnosno po značenju) naša su imena narodna (slavenska) još iz vremena pretkršćanstva (na primjer: *Vladimir*, *Slavogost*, *Godečaj* i d.) ili su pak svetačka i biblijska od vremena pokršćavanja, od prelaženja s vjere predaka na kršćanstvo (na primjer: *Petar*, *Ivan*, *Marko* itd.).²

Po tvorbi imena su primarna i sekundarna. Relativno mali fond imena uvjetovao je mnogobrojne sufiksne varijacije, naročito hipokoristična i deminutivna značenja (na primjer: *Vlade*, *Ivanko*, *Maroje* itd.), pa se time nadoknađivao taj mali fond i postizavala se točnija identifikacija.³

Po obliku imena su prosta (jednočlana) ili složena (dvočlana). Na primjer: *Tvrtko*, *Borna*, *Njegomir*, *Vsemir* itd. U indoevropskoj zajednici, pretpostavlja se, postojala su gotovo samo složena imena, a u našoj praslavenskoj svakako pretežno opet ta složena (dvočlana) imena, dok je u južnoslavenskoj zajednici sve veći broj prostih (jednočlanih) imena, iako i danas, naročito u nekim dijelovima naše zemlje, u upotrebi su dvočlana narodna imena.⁴

Zadržavajući se u ovom kraćem radu isključivo na problematici složenih (dvočlanih) imena, potrebno je odmah upozoriti da

pored velikog broja zapisanih starih slavenskih dvočlanih imena, tj. onih kojima je prvi i drugi dio neka slavenska riječ, postoji i vrlo mali broj onih kojima je prvi dio neka neslavenska riječ, odnosno ime, a drugi je član slavenski.

Eto, baš o tim malobrojnim hibridima riječ je u ovom radu.⁵

Pored tzv. teofornih složenih antroponima tipa *Bogdan*,⁶ što je složenica nastala prema *Deodatus*, pa niza takvih sličnih imena ili prezimena (na primjer: *Bogohval*, *Bogoljub*, *Bogomil*, *Bogoslav*, *Bogovid*, *Bogovoj*, *Bogdanić*, *Bogdanov*, *Bogdanović* i dr.) nastalih od imenske ili pridjevske osnove (*Bogdan* — *Božidar*), u našem jeziku postoje i hagioforni složeni antroponimi, na primjer tipa *Svetoslav*, *Svetorad*, *Svetozar*, a jedni i drugi (osim tipa *Bogdan* : *Deodatus*) predstavljaju stare slavenske antroponimne tvorbe, kojima je kod nas prvi davao etimološka tumačenja Pavao Vitezović,⁸ a kasnije znatno više i naučnije Maretić.⁹

Osim teofornih i hagiofornih složenih imena u našem jeziku postoji još jedna slična antroponimna kategorija koja je po svom postanku mlađa. Dok teofori i hagiofori u prvom dijelu imaju čisto slavenske riječi *bog* i *svet* i prema tome sva takva imena mogu pripadati vremenu slavenske mitologije, iz doba našeg prvog dodira s kršćanstvom i prijelazom od poganstva na kršćanstvo slavenska i hrvatska antroponimija preuzima fond svetačkih i biblijskih imena, koja će se stvarati i oblikovati po ugledu na stara dvočlana slavenska imena, kao što su *Miroslav*, *Domagoj*, *Trpimir* itd. Na taj način, dodajući svetačkim imenima drugi član *-slav* ili *-mir* ili *-man*, dobit će se tzv. antroponimni hibridi.

Antroponimnih hibrida nema mnogo, i to stoga što su oni nastajali u vrijeme našeg prijelaza na kršćanstvo, tj. u doba kad smo preuzimali novo ali zadržavali i staro, ali ujedno i stoga ih nema jer je to već period kad će se dvočlana prezimena s više razloga rado pretvarati u jednočlana, što je u stvari naš glavni onomastički proces.¹⁰

Dok je mnoštvo hagiofornih toponima sa refleksom starodalmatoromanskim *sanctus*,¹¹ malobrojni su dvočlani hagioforni antroponimi koji u prvom dijelu nose adjektiv *svet*-. Isto tako malo je složenih hibrida hagiografa, a još manje hibrida nehagiografa u kojima je drugi član *-slav*, *-mir* ili *-man*, *-čaj*.

A) Hibridi hagiografi:

Demogoj
Diminoslav
Jurislav
Jurislava
Kuzman
Marislava

Matoman
Mihagost
Paulimir
Peroslav
Petrislav
Tomičaj
Tomislav

B) Hibridi nehagiografi:

Bunislav

Ćićmir

Ćićmirko

Herman

Karaman

Kotroman

Lacman

Orbočaj

Stracimir

Otac naše antroponimije Petar Vitezović prvi donosi u rječniku »Lexicon latino-illyricum« neke od tih primjera i uz to tumačenja »ilirskih« imena. Tako *Petrislav* je *Petrum colens*, *Petri cultor*, *Petri gloria*, prema tome *Paulimir* je *Pauli pax*, dok je *Demogoj* po njegovu navođenju prema *Dominicus*.¹² U Maretićevu djelu »O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba« nema hibrida osim imena *Dminoslav*, za koje veli da je kršćansko sa slavenskom riječju, dok Jireček¹³ navodi nekoliko hibrida tumačeći njihov postanak i podrijetlo: »Mešanje romanskog i slovenskog onomastikona išlo je tako daleko da se u nekim slučajevima čitava jedna slavenska imenska reč dodavala imenima romanskog ili starohrišćanskog porekla te su na taj način postajala hibridna imena od dve imenske reči različitih jezika. Ime *Marisclaua*, *Marislaua*, *Marisaua*, koje se javlja od 1273. u Dubrovniku i Splitu, načinjeno je od *Maria* u vezi sa -slava, po ugledu na slovenska imena *Dragoslava*, *Derislava* i dr. Iz vezivanja apostolskog imena *Petrus* sa -slav postade ime *Petrislav*. Za njega istina nema potvrde u dalmatinskim gradovima, ali se onaj javlja kao vladarsko ime u popa *Dukljanina*, pa se 1208. i jedan »consobrinus« dukljanskog kralja *Đorđa* zove *Petrusclaus*; *Petruslav*, *Petritzlo*, *Petryzlow* 1240, 1274. takođe u listinama iz Hrvatske i Ugarske. Od *Georgius* u preinaci *Jura* sa -slav postade ime *Jurislav*; tako se od XII—XV veka zovu plemići u *Rabu* i *Zadru*, kod ličkih Hrvata i kod plemića *Lapčana* ili *Karinjana* u severnoj Dalmaciji. Kod *Sinja* severno od *Splita* javlja se 1434. jedan hibridni oblik od *Dmine* — *Dominicus* sa -slav *Dminoslav* *Vehojević*. I *Bunislav* u starosrpskim poveljama izgleda da je na isti način izvedeno ime od rumunskog *Bun* (*Bonus*)«.

Prema tome hibridi hagiografi nastali su od ovih svetačkih i biblijskih imena: *Dominicus*, *Georgius*, *Cosmas*, *Maria*, *Matthaeus*, *Michael*, *Petrus*, *Paulus* i *Thomas*, a nehagiografi od rumunjskog *bun* (lat. *bonus*), odnosno vlaškog *Chichi* (Ćići), germanskog *her*, odnosno njem. *Lands* (*Lants* — *Lanc* i disimilacijom nazala: *Lacman*), turskog *kara*, od rimskog kognomena *Urbatius*, zatim od *Sracin*, *Saracenus* s umetnutim eufonskim *t* itd.¹⁴ Za *Kotroman* v. ARj.

U drugom dijelu tih hibrida slavenske su riječi primarno, a sekundarno to su samo antroponimni nastavci: -slav, -mir, -man, -gost i -čaj.

U objašnjavanju navedenih antroponima ima i nesporazuma, katkad sasvim suprotnih, a katkad sasvim neobjašnjenih ili neosnovanih tumačenja.

Na primjer, dvočlano ime *Tomislav* prema dosadašnjim istraživanjima to je hibrid od svetačkog imena *Thomas* i slavenske riječi *-slav*, odnosno *-slava*. Tako tumači Vitezović: *Tomislav* — *Thoman laudans*,¹⁵ pa u novije vrijeme Mate Hraste.¹⁶ Međutim, po Maretiću¹⁷ postoji osnova *tom-* koja je u imenu *Tomimir*, što znači »in afflictione pacem habens, zakonoša«, pa tako i Vesna Cestarić¹⁸ navodi primjere *Tomidrag*, *Tomidrug*, *Tomimir*, *Tomislav* i *Tomičaj* s osnovom koja je u glagolu *tomiti*¹⁹ sa značenjem pritiskivati, mučiti, kriti, nijekati, »odakle se preko pretpostavljene imenice *tome* sa značenjem *muka*, *nevolja* može, npr., ime *Tomidrag* protumačiti kao 'onaj koji je u nevolji drag', tj. 'onaj koji u nevolji pomaže'. Prema tome *Tomičaj* je onaj koji je u nevolji očekivan,²⁰ a *Tomislav* je onaj koji je na mucu i u nevolji slavan, proslavljen.

Tako i u etimologiji već iščezlog šibenskog prezimena *Divnić* postoje dva tumačenja. ARj. i P. Kolendić²¹ to prezime dovode u vezu s riječima *diva* ili *dívna* (djeva, djevojka), pa odatle varijante *Divinić*, *Divnić*, lat. *Diphnicus*, tal. *Difnico*, dok po P. Skoku²² *Dmignja* (pisano *Dimigna*) naš je hipokoristik od lat. *Dominicus*, i prema tome od *Diminoslav*, *Dminoslav* (prema lat. svetačkom imenu *Dominicus*) nastalo je *Diminoj*, *Dminoj* (prezime *Dminojević*), *Diminiša*, *Dminiša* (prezime *Dmnišić*), pa poznato prezime šibenskih plemića: *Diminić* — *Dimnić* — *Divnić*.²³ Taj je proces tekao ovako: *Dominoslav* — *Diminoslav* kao lat. nomen, stind. *nāma*, prasl. *imę ili kao *Salona* — *Solin*, *Scardona* — *Skradin*, gdje se naglašeno *o* mijenjalo u *i*, a nakon toga slijedila je uobičajena disimilacija samoglasnika *i* i disimilacija nazala *mn* — *vn* kao *gumno* — *guvno*, *sedamnaest* — *sedavnajst*,²⁴ a uz to se u našem glavnom onomastičkom procesu slavenska riječ *slav/a/* sufiksizirala i izgubivši iskonsko značenje, postaje suvišna pomažući opću tendenciju u skraćivanju imena.

Dok je ovo potpuno jasno i izvedivo i u mnogim se izvorima nailazi na potvrde *Diminec*, *Diminice*, *Diminicha*, *Diminicus*, *Diminiča*, *Diminoslauus*, *Diminoy* ili *Dmina*, *Dminoius*, *Dminoslauus*,²⁵ a nigdje u izvorima XIII, XIV, XV stoljeća potvrde za ime *Diva* ili *Divna*, dotle pitanje postanka imena *Tomislav* je složenije: stoga što ima potvrda dvočlanih imena od svetačkih i biblijskih i stoga što ima isto tako neospornih potvrda da su hrvatski vladari imali narodno ime, a kad su stupali na prijesto uzimali i ime nekog sveca, kao na primjer *Petar Krešimir* ili *Dmitar Zvonimir*,²⁶ i sasvim je opravdano da je *Tomislav* svetačko *Toma*, ali stoga što postoje i znatne potvrde *tom-* uz slavenske riječi *drag*, *drug*, *mir*, *čaj*, isto tako sasvim je opravdano tumačenje da je *Tomislav* onaj koji je na mucu proslavljen. Prema tome u našoj antroponimiji to je jedini primjer dvoznačenjskog imena: starije *u nevolji slavan* i nešto mlađe *Thomam laudans*. Današnje *Tomislav* po shvaćanju isključivo je samo *Toma*, iako je po svom postanku i od imena *Thomas* i slavenskog korijena *tom-*.

Vitezovićev primjer *Demogoj*, koliko je dopušteno pretpostaviti, ili je greška od *Domogoj* ili ako je od *Dominicus*, onda je nastalo vokalskom disimilacijom od *Domogoj* — *Demogoj*.²⁷

Iako za sve antroponimne hibride ne navodim potvrde (a koga to posebno zanima, neka to pogleda u djelima onih autora koje u ovom radu spominjem), ipak za jedan hagiografski hibrid treba da navedem izvor. To je za ime *Mihagost*.

Za to ime našao sam samo jednu potvrdu, i to u matici kršćanih *Liber baptizatorum* a die 8. octobris 1685 usque ad annum 1700. inclusive Parochie Sancti Marci (Šibenik — Dolac), koja se danas čuva u Historijskom arhivu u Zadru (inv. br. 1258). Cijeli upis glasi ovako:

Die 19 aprilis 1693.

Ego fr̄ Petrus Paropsidi de Cothor parochus huius ecclesie parochialis S. Marci baptizavi infantem natam sub die 15 huius ex Thoma Mihagosti, et Joanna coniugibus, cui nomen impositum est Antonia. Patrini fuerunt Andreas Staniscich, et Margarita vxor Francisci Staniscich omnes ex hac Parochia Sancti Marci.

(f. 19 b)

U vezi s tim imenom *Mihagostus*, -i, odnosno u hrvatskom jezičnom obličju *Mihagost*, odnosno Toma *Mihagostov* (ili *Mihagostović*), potrebno je navesti sve slične primjere iz šibenskih matica i drugih izvora. U spisima šibenskog notara Slavogostića²⁸ tri puta se javlja ime *Milgost*: *Milgostus* crido condam Drasci de Sibenico, *Milgostus* Dragulicg possessor in Sibenico i *Milgostus* sartor condam Veselci de Sibenico.

U najstarijoj šibenskoj matici *Liber baptizatorum* (1581—1590), koja se čuva u Župskom uredu Sv. Jakova, od imena *Milgost* nalazi se formirano prezime, i to u četiri varijante: *Miagoschich* 1587, *Miagosilich* 1582, *Miagosticich* 1584. *Miagostouich* (Martinus Nicolaj Miagostouich de Rachitnica habitante in Carnice 12. XI 1581, Stana filia Nicolai Miagostouich de Carnice baptizata 20. III 1583. i Georgius filius Joanis Miagostouich de Ortis 8. IV 1584). I u spisima zadarskih notara²⁹ postoji ime *Milgostus*. U navedenoj dolačkoj matici nalazi se primjer *Miag/ostovi/* Daniella 1685 (l. 5), a u varoškoj matici mrtvih³⁰ primjer *Meagostouich* Mattheus 1670.

Prema svemu sudeći, kako to podaci i potvrde govore, ime je *Milgost* vrlo stara slavenska formacija, koju su prvi Hrvati donijeli i na obale Jadrana; tako ime živi u vrijeme kad i ne postoje prezimena i u XIV stoljeću je često, javlja se i kao prezime onih koji su *de Sibenico* ili *in Sibenico* (Rakitnica, Crnica, Ortis: Vrtline — Varoš i Grad).

Razvoj tog prezimena tekao je ovako: *Milgost* — *Miogost* — *Miogostov*. Čim je na kraju sloga *l* — *o*, osjećala se manja izgovorna smetnja, a kad se pojavio samoglasnik *o* u nastavku prisojznog pridjeva, ta je smetnja bila još veća, te će disimilacija prvi samoglasnik pretvoriti u *a*: *Miagostov* i konačno *Miagostović*.³¹

Međutim, samo u dolačkoj matici potvrđuje se oblik *Mihagosti*, pored nepotpunog *Miag/ostovi*/, a drugdje samo *Mia*- ili jedanput *Mea*-.³² Isto tako u dolačkoj matici postoje varijante *Reglianouich* 1695 (1. 23) i *Hreglianouich* 1699 (1. 31), ali i varijanta prezimena *Mioceuich* 1686 (1. 1), 1686 (1. 2), 1689 (6) i *Mihoceuich* 1690 (9), 1692 (15), dakle sa suglasnikom *h* i bez njega. Baš je taj drugi primjer u ovom slučaju zanimljiv jer je nastao od svetačkog imena *Michael* (*Micha*). Po sv. *Mihovilu*, koji je u svoje vrijeme bio simbol obrane od Turaka, poput drugdje sv. *Jurja*, te njegov lik nosi stari grb grada Šibenika, mnogi su stari Šibenčani nosili ime svog patrona. Samo u matici krštenih (*Liber baptizatorum*) u razdoblju od 10 godina (1581—1590) preko 120 puta javlja se ime *Mihovil* (u šibenskom govoru *Miovil*, hip. *Mio*). U istoj matici prema tom imenu postoji nekoliko antroponimnih varijanata: *Michetich* 1581, *Micheteus* 1583, *Miocich* 1582, *Micholouich* 1584, *Miofcich* 1585, *Michich* 1588, *Mihouilouich* 1584. itd., pa zatim iz istog izvora: *Mihatof* de Gesera 1585, *Mihatouich* 1588. A danas pak u Šibeniku postoje prezimena: *Mijat* i *Milat*.

Neosporno je da je iz dolačke matice prezime *Mihagost* nastalo od *Miagostov* — *Miogostov* — *Milgost*, i to uklanjanjem hijata, u dolačkoj još čakavskoj sredini u kojoj živi suglasnik *h*, od *Miagost* nastaje analogijom prema *Miho*, *Miha* novi oblik, a time i novo značenje. Prema tome, kao što od *Tomislav* »slavan u nevolji« nastaje *Tomislav* »Thomam laudans«, tako od *Miagostov* »mili, mio gost« nastaje *Mihagostov* u značenju »gostoljubiv« i »u goste rado priman Miho«, ili još točnije, drugi je dio samo sufiks.

Eto, iako se u ovom kraćem radu ne donosi nešto što je nepoznato u našoj antroponimiji, ipak se daju na jednom mjestu okupljeni antroponimni hibridi, k tome njihova klasifikacija u hagiofore i nehagiofore i, što je najvažnije, objašnjava se postanak tih hibrida, pa se za neke od njih opravdava njihova nekadašnja dvoznačenjska upotreba.

BILJEŠKE

¹ Ante Šupuk, Klasifikacija prezimeha, Jezik, br. 4, Zagreb 1967, str. 121. i Petar Šimunović, Sumartinska onomastika, Rasprave Instituta za jezik, knjiga 1, Zagreb 1968, str. 95, 96.

² Dr Tomo Maretić, O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba, Rad JAZU knjiga 81, Zagreb 1936. i A. Šupuk, Glavni procesi u našem onomastičkom sistemu, Školski vjesnik, br. 3—4, Split 1968.

³ T. Maretić, Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika, Zagreb 1931, 371 c) i d) i Brabec-Hraste-Živković, Gramatika hrvatskosrpskog jezika, ŠK, Zagreb 1961, 241, 8 a) i b).

⁴ A. Šupuk, Glavni procesi..., ib., str. 15, 16.

⁵ O hibridnim imenima, koliko mi je poznato, govori Jireček (v. Zbornik Konstantina Jirečeka II, Beograd 1932, str. 84).

⁶ Valentin Putanec, Refleksi starodalmatoromanskog pridjeva *sanctus* u onomastici obalne Hrvatske, Slovo 13, Zagreb 1963, str. 139, 158.

⁷ Valentin Putanec, Pavao Vitezović (1652—1713) kao onomastičar, Rasprave Instituta za jezik, knjiga I, Zagreb 1968, str. 77.

⁸ Na primjer: Bogohval — Laudans Deum, Bogoslav — Benedicens Dominum, Bogovid — Vedens Deum, Božidar — Donum Dei i d. Ib., str. 61.

⁹ Na primjer: Bogomir — in deo pacem habens. Maretić, O narodnim imenima..., ib., str. 122, 129.

¹⁰ Šupuk, ib., str. 15—18.

¹¹ Putanec, Refleksi..., ib., str. 139—145. Koliko je poznato, samo jedan antroponim ima taj refleks: Sutlić, Sutlović, ib., str. 139. i dvočlano: Sumajstorčić, ib., str. 142, 162. i nadimak: Supisac, ib., str. 143, 162.

¹² Putanec, Pavao Vitezović..., ib., str. 58, 62, 82.

¹³ Zbornik K. Jirečeka, ib., str. 84.

¹⁴ Vesna Jakić-Cestarić, Ime župana na nadvratniku crkve sv. Križa u Ninu, Radovi Instituta JAZU u Zadru sv. 16—17, Zadar 1969, str. 369. Maretić, O narodnim imenima..., ib., str. 128.

¹⁵ Putanec, P. Vitezović..., ib., str. 75 (v. Registar slavenskih i poslavljenih antroponima).

¹⁶ M. Hraste, Vlastito ime u Jugoslavena, Jezik, br. 2, Zagreb 1961, str. 33.

¹⁷ Maretić, O narodnim imenima..., ib., str. 130.

¹⁸ Cestarić, ib., str. 369.

¹⁹ V. ARj.

²⁰ Cestarić, ib., str. 372.

²¹ Kolendić, Baraković i njegovi poznanici u Šibeniku, Prvi izvještaj c. k. drž. ref. real. gimnazije u Šibeniku, šk. g. 1913—1914, Šibenik 1914, str. 24.

²² Skok, Dolazak Slavena na Mediteran, str. 227.

²³ Šupuk, Glavni procesi..., ib., str. 17.

²⁴ Šupuk, Fonetske osobine šibenskoga govora, Pedagoški prilozi, Šibenik 1964, str. 110.

²⁵ Spisi zadarskih bilježnika Ivana Qualis Nikole pok. Ivana Gerarda iz Padove 1296...1337, prepisali i indekse sastavili dr Mirko Zjačić i Jakov Stipišić, Zadar 1969, str. 274, 275.

²⁶ M. Hraste, Vlastito ime u Jugoslavena, ib., str. 34.

²⁷ Putanec kaže ovo: »Nije mi jasno koji je razlog naveo Vitezovića da ga veže uz *Dominicus*, vjerovatno *domus*, *dominus* — *dominicus*, pa veza da je u *Domogoj* i *Demogoj* prvi dio isto što *dom* koji on vidi i u *dominicus*.« V. ib., str. 62.

²⁸ Dr Mirko Zjačić, Spisi šibenskog notara Slavogosta, Quaternus imbreviaturarum Slavogosti notarii Sibenicensis, a 24. IIII usque ad 10. VI 1386, Starine knjiga 44, str. 201—291.

²⁹ Dr Mirko Zjačić, Spisi zadarskih bilježnika Henrika i Creste Tarallo 1279—1308, Zadar 1959, str. 266.

³⁰ HAZd, Šibenik (Varoš), knj. mrtvih 1669—1685, inv. br. 1299.

³¹ Prezime Miagostović ide u red najstarijih šibenskih prezimena, posljednji potomak, umro je 1918. godine, prof. V. Miagostović, prvenstveno poznat kao lokalni kroničar i historičar, autor i urednik godišnjaka *Il nuovo cronista*. U šibenskom govoru to prezime glasi: Mjagōštović.

³² U varoškoj matici (HAZd, Šibenik — Varoš, knj. krštenih 1738—1748, inv. br. 1287) godine 1740 (f. 14) postoji upis s prezimenom: Miagostouich Joannes ex Gasparo et Joanna.